13726 ـ نهی از روزه گرفتن نیمهٔ دوم شعبان

سوال

آیا روزه گرفتن پس از نیمهٔ شعبان جایز است؟ چون شنیده‌ام که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ از روزهٔ پس از نیمهٔ شعبان نهی کرده‌اند؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

ابوداوود (۳۲۳۷) و ترمذی (۷۳۸) و ابن ماجه (۱۶۵۱) از ابوهریره ـ رضی الله عنه ـ روایت کرده‌اند که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: هرگاه شعبان به نیمه رسید [دیگر] روزه نگیرید آلبانی در صحیح سنن ترمذی (۵۹۰) آن را صحیح دانسته است.

بنابراین حدیث بیانگر نهی از روزهٔ پس از نیمهٔ شعبان است، یعنی از روز شانزدهم.

جز اینکه احادیثی دال بر روزهٔ پس از نیمهٔ شعبان نیز وارد شده است، از جمله:

آنچه بخاری (۱۹۱۴) و مسلم (۱۰۸۲) از ابوهریره ـ رضی الله عنه ـ روایت کرده‌اند که رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: یک روز یا دو روز پیش از رمضان روزه نگیرید مگر روزه‌ای که شخص [عادتا] آن را می‌گرفت که آن را بگیرد.

این حدیث دال بر آن است که روزهٔ پس از نیمهٔ شعبان برای کسی جایز است که عادت داشته این روزها را روزه گیرد مانند کسی که عادت به روزهٔ دوشنبه و پنجشنبه داشته یا مانند کسی که یک روز در میان روزه می‌گرفته و مانند آن.

همینطور بخاری (۱۹۷۰) و مسلم (۱۱۵۶) از عائشه ـ رضی الله عنها ـ روایت کرده‌اند که گفت: رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ همهٔ شعبان را روزه می‌گرفت، همهٔ شعبان را جز اندکی روزه می‌شد و این لفظ مسلم است.

امام نووی ـ رحمه الله ـ می‌گوید:

این سخن ایشان که: همهٔ شعبان را روزه می‌گرفت، همهٔ شعبان را جز اندکی روزه می‌شد بخش دوم تفسیر بخش اول سخن است، و بیان این است که همه‌اش یعنی غالبش.

این حدیث دال بر جواز روزه گرفتن پس از نیمهٔ شعبان است، اما برای کسی که نیمهٔ اول را هم روزه گرفته.

شافعیان به همهٔ این احادیث عمل کرده و گفته‌اند:

جایز نیست پس از گذشت یک نیمهٔ شعبان روزه گیرد مگر برای کسی که این عادت او بوده یا اینکه آن را به نیمهٔ اول وصل کند.

این صحیح‌ترین قول نزد اکثر آنان است که نهی در حدیث دال بر تحریم است.

اما بعضی از آنان ـ از جمله رویانی ـ آن را حمل بر کراهت دانسته‌اند نه تحریم.

نگا: المجموع (۳۹۹ ـ ۴۰۰/ ۶) و فتح الباری (۴/ ۱۲۹).

امام نووی ـ رحمه الله ـ در ریاض الصاحبن می‌گوید:

باب نهی از پیشواز رمضان با روزه گرفتن پس از نیمهٔ شعبان مگر برای کسی که آن را به قبل [از نیمهٔ شعبان] وصل نماید یا موافق عادت او باشد [مثلا] به این صورت که عادتا روز دوشنبه و پنجشنبه را روزه گیرد.

جمهور علما اما حدیث نهی از روزهٔ پس از نیمهٔ شعبان را ضعیف می‌دانند و بنابر آن گفته‌اند: روزهٔ پس از نیمهٔ شعبان مکروه نیست.

حافظ ابن حجر ـ رحمه الله ـ گوید: جمهور علما گفته‌اند: روزهٔ مستحب پس از نیمهٔ شعبان جایز است و حدیث وارد دربارهٔ [نهی از] آن را ضعیف دانسته‌اند. احمد و ابن معین گفته‌اند: منکر است.

بیهقی و طحاوی از دیگر کسانی هستند که این روایت را ضعیف دانسته‌اند.

بنا به گفتهٔ ابن قدامه در المغنی امام احمد دربارهٔ این حدیث گفته است:

این حدیث محفوظ نیست و درباره‌اش از عبدالرحمن بن مهدی پرسیدیم اما آن را صحیح ندانست و آن را به من روایت نکرد و از آن دوری می‌کرد. احمد می‌گوید: علاء ثقه است و هیچ یک از احادیثش منکر دانسته نمی‌شود مگر این حدیث.

منظور از علاء، علاء بن عبدالرحمن است که این حدیث را از پدرش از ابوهریره ـ رضی الله عنه ـ روایت کرده است.

ابن قیم ـ رحمه الله ـ در تهذیب السنن به کسانی که این حدیث را ضعیف دانسته‌اند پاسخ داده که خلاصه‌اش چنین است:

این حدیث بر اساس شرط مسلم است و اینکه تنها علاء آن را روایت کرده ایرادی بر آن وارد نمی‌سازد زیرا علاء ثقه است و

مسلم در صحیح خود تعدادی روایت از وی از پدرش از ابوهریره روایت کرده. بسیاری از سنن را اشخاصی ثقه از پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ به تنهایی روایت کرده‌اند و امت نیز آن را پذیرفته و بدان عمل کرده‌اند... وی سپس می‌گوید:

اما این گمان که حدیث وی با دیگر احادیث دال بر روزهٔ شعبان تعارض دارد، چنین تعارضی بین آنها نیست و بلکه آن احادیث دال بر روزهٔ نیمهٔ [دوم] همراه با قبل از آن است و همچنین روزهٔ معمول [که شخص معمولا می‌گرفته] در نیمهٔ دوم، حال آنکه حدیث علاء دال بر منع روزهٔ کسی است که به عمد پس از نیمهٔ شعبان [شروع به] روزه می‌کند نه بر اساس عادتش و نه همراه با روزهٔ نیمهٔ اول.

شیخ ابن باز ـ رحمه الله ـ دربارهٔ حدیث نهی از روزهٔ پس از نیمهٔ شعبان می‌گوید:

این حدیث چنانکه برادرم علامه شیخ ناصرالدین آلبانی می‌گوید صحیح است و منظور از آن نهی از آغاز روزه پس از نیمه [شعبان] است اما کسی که بیشتر ماه یا همه‌اش را روزه گیرد به سنت عمل کرده است. مجموع فتاوی شیخ ابن باز (۱۵/ ۳۸۵).

و شیخ ابن عثیمین ـ رحمه الله ـ در شرح ریاض الصالحین (۳/ ۳۹۴) می‌گوید:

حتی اگر این حدیث صحیح باشد نهی آن برای تحریم نیست و تنها برای کراهت است چنانکه برخی از علما ـ رحمهم الله ـ برداشت کرده‌اند، مگر آنکه کسی عادتش روزه باشد [یعنی عادتا در روزهای پنجشنبه و دوشنبه و یک روز در میان روزه بگیرد] که چنین کسی روزه می‌گیرد ولو پس از نیمهٔ شعبان.

خلاصه پاسخ اینکه:

روزهٔ پس از نیمهٔ دوم شعبان نهی شده که این نهی یا از روی کراهت است یا از روز تحریم مگر کسی که بر اساس عادت روزه بگیرد یا آن را همراه با نیمهٔ اول روزه گیرد. والله تعالی اعلم.

حکمت از این نهی این است که پی در پی روزه گرفتن ممکن است باعث ضعف و سستی در ادای روزهٔ رمضان شود.

اما اگر گفته شود: کسی که نیمهٔ اول شعبان را همراه نیمهٔ دوم روزه گیرد بیشتر ضعیف می‌شود!

می‌گوییم: کسی که اول شعبان را روزه گیرد بر روزه عادت می‌کند و مشقتش کمتر می‌شود.

قاری می‌گوید: این نهی از روی تنزیه است [نه تحریم] و از روی رحمت بر امت است تا آنکه از انجام روزهٔ رمضان بر وجه نشاط و سرزندگی باز نمانند. اما کسی که همهٔ شعبان را روزه گیرد به روزه عادت می‌کند و مشقت از وی می‌رود.

والله اعلم